

Република Северна Македонија
Академија за судии и јавни обвинители Павел Шатев

Кривична одговорност на правните лица преку дејствијата на одговорните лица и законските застапници на истите, правните лица во стечај, нивните правни следбеници

Катерина Коларевиќ

**Јавен обвинител во
Основно јавно обвинителство
за организиран криминал и корупција**

Концепт на казнена одговорност

- Стара концепција за непостоење на казнена одговорност на правните лица
- Корпоративниот криминал – основ за воведувањето на кривичната одговорност на правните лица
- Кривичната одговорност на правните лица кај економските кривични дела и коруптивните кривични дела.

Меѓународна рамка

- Конвенцијата на Советот на Европа за перење, откривање, замрзнување и конфискација на приносите од криминал (Стразбуршка Конвенција од 1990 година)
- Казнено-правна конвенција на Советот на Европа за спречување на корупцијата од 1999 година
- Конвенцијата на ООН против транснационалниот организиран криминал од 2000 година (Палермо конвенција)

Меѓународна рамка

- Конвенцијата за компјутерски криминал од 2001 година
- Конвенција на ООН за спречување на корупцијата од 2003 година
- Конвенција за перење пари, замрзнување и конфискација на приносите од криминал и финансирање на тероризмот од 2005 година

Правно лице согласно Кривичниот законик

Под правно лице се подразбираат Република Македонија, единиците на локалната самоуправа, политички партии, јавни претпријатија, трговски друштва, установи, здруженија, фондации, сојузи и организациони облици на странски организации, спортски здруженија и други правни лица во областа на спортот, фондации, финансиски организации и други со закон одредени организации регистрирани како правни лица и други заедници и организации на кои им е признато својството на правно лице. (Член 122 став 6)

Концепт на казнена одговорност

- Во случаите определени со закон, правното лице е одговорно за кривичното дело сторено од одговорно лице во правното лице, во име, за сметка или во корист на правното лице.
- Правното лице е одговорно и за кривично дело сторено од негов вработен или застапник на правното лице со кое е остварена значителна имотна корист или на друг му е нанесена значителна штета, ако:
 - извршувањето на заклучок, наредба или друга одлука или одобрение на орган на управување, орган на раководење или надзорен орган претставува сторување на кривично дело или
 - до сторување на делото дошло поради пропуштање на должниот надзор на органот на управување, органот на раководење или надзорниот орган или
 - органот на управување, органот на раководење или надзорниот орган не го спречил кривичното дело или го прикрил или не го пријавил пред покренувањето на кривична постапка против сторителот.
- Под условите од ставовите (1) и (2) на овој член, кривично се одговорни сите правни лица со исклучок на државата.
- Единиците на локалната самоуправа се одговорни само за делата извршени надвор од нивните јавни овластувања.
- Под условите од ставовите (1) и (2) на овој член, странско правно лице е кривично одговорно ако делото е сторено на територијата на Република Македонија, без оглед дали има свое претставништво или подружница која врши дејност на нејзина територија.

Услови за кривична одговорност на правно лице

- Правното лице е кривично одговорно за кривични дела предвидени со Посебниот дел на КЗ или со друг закон со кој се пропишани кривични дела, доколку до извршување на кривичното дело дошло со дејствие на сторување или со пропуштање на должниот надзор од страна на:
 - Органот на управување или на одговорното лице во правното лице, или на друго лице кое било овластено да постапува од името на правното лице во рамките на неговите овластувања или кога тоа ги пречекорило своите овластувања заради остварување корист за правното лице (објективна одговорност).

Претпоставена одговорност на правното лице

- Теорија на идентификација
- Кривичното дело на одговорното лице е кривично дело на правното лице
- Кривичното дело да е сторено од страна на одговорното лице
- Кривичното дело да е сторено во име, за сметка или во корист на правното лице

Услови за кривична одговорност на правното лице

- Во Посебниот дел на Кривичниот законик или во друг закон да е пропишана одговорност на правното лице
- Делото да е сторено од страна на одговорно лице при што статутот на сторителот се утврдува во секој конкретен случај
- Делото да е сторено во корист на правното лице

- Правното лице одговара за делото извршено со дејствие на одговорното лице кое постапува во рамките на неговото овластување.
- Ако делото е сторено надвор од неговото овластување се исклучува кривичната одговорност на правното лице.
- Одговорноста на правното лице е заснована врз посебната положба и овластување на органот на управување, раководење или надзор кои ја изразуваат волјата на правното лице и не е ограничена на казниви дела за кои во Посебниот дел од КЗ е пропишано казнување на правното лице.

Кривично дело сторено од вработен или застапник на правното лице

- Секое дело сторено од страна на вработен или застапник на правното лице, може да се смета како кривично дело на правното лице, ако:
 - делото е сторено од вработен или застапник на правното лице,
 - со делото е предизвикана значителна имотна штета или остварена значителна имотна корист и
 - постоење на причинско – последична врска помеѓу постапките на органите на управување на правното лице и стореното дело.

Кривично дело сторено од вработен или застапник на правното лице

- За постоење на причинско – последична врска од значење е следното:
 - Доколку извршувањето на одредена наредба, заклучок или друга одлука или давање одобрение само по себе претставува кривично дело
 - Ако до кривичното дело е дојдено поради пропуштање на должен надзор на органот на управување, органот на раководење или надзорниот одбор и
 - Ако органот на управување, органот на раководење или надзорниот одбор не го спречил кривичното дело или го прикрил или не го пријавил пред поведувањето на кривичната постапка против сторителот.

Поим на одговорно лице (член 122 ст.7)

- Како одговорно лице во правно лице се смета лице во правно лице на кое со оглед на неговата функција или врз посебно овластување во правното лице му е доверен определен круг на работи што се однесуваат на извршување на законските прописи или на прописите донесени врз основа на закон или општ акт на правното лице во управувањето, користењето и располагањето со имот, раководењето со производниот или деловен потфат, некој друг стопански процес или надзорот над нив.
- Како одговорно лице се смета и службено лице кога се во прашање дела кај кои како сторител е означено одговорно лице, а не се предвидени во главата за кривични дела против службената должност, односно како кривични дела на службено лице предвидени во некоја друга глава на овој законик. Кога е тоа посебно предвидено со овој законик, како одговорно лице се смета и лицето кое врши посебна функција или овластување или на кое му е доверено самостојно вршење на определени работи во странско правно лице, како и лицето кое е претставник на странско правно лице во Република Македонија.
- Државата е исклучена од кругот на правни лица кои се казнено одговорни.
- Единиците на локалната се одговорни само за дела извршени надвор од нивните јавни овластувања уредени со Законот за локална самоуправа или други Закони.

Граници на одговорноста на правното лице (член 28-б)

- Одговорноста на правното лице не ја исклучува кривичната одговорност на физичкото лице како сторител на делото.
- Под условите од членот 28-а ставови (1) и (2) на овој член правното лице е одговорно за кривично дело и кога постојат фактички или правни пречки за утврдување на кривичната одговорност на физичкото лице како сторител на делото.
- Ако кривичното дело е сторено од небрежност, правното лице е одговорно под условите од членот 28-а на овој законик, ако со закон е предвидено казнување за кривично дело сторено од небрежност (член 11 став 2).

Граници на одговорноста на правното лице (член 28-б)

- Постоене на паралелна одговорност:
 - физичкото лице (органот на управување, застапникот, вработениот) како непосреден извршител на кривичното дело одговара врз начелото на вина.
 - правното лице има претпоставена одговорност, која се заснова врз противправно постапување на одговорните лица или колективните органи кои ја изразуваат неговата волја.

Одговорност во случај на стечај и промена на статусот на правното лице (член 28-в)

- Правното лице што е во стечај е одговорно за кривичното дело сторено до донесување на решение за отворање на стечајна постапка под условите од членот 28-а на овој законик, ако со делото е стекната за него значителна имотна корист или на друг му е нанесена значителна штета.
- Ако пред завршувањето на кривичната постапка против правното лице дојде до присоединување, спојување, поделба или друга статусна промена согласно со закон поради која тоа го изгубило статусот на правно лице, кривичната постапка ќе продолжи против неговиот правен следбеник или следбеници.

Видови казни

Главна казна

- За кривични дела на правни лица како главна казна се изрекува парична казна.
- Паричната казна се изракува во износ кој не може да биде помал од 100.000 денари, ниту поголем од 30.000.000 денари.
- За кривични дела сторени од користољубие, како и за кривични дела со кои се остварува корист или се предизвкува штета од големи размери, може да се изрече парична казна до двојниот износ од максимумот на оваа казна или во сразмер со висината на предизвиканата штета, односно остварената корист, но најмногу до нивниот десеткратен износ.

Споредни казни

- Под услови определени со овој Законик судот, кога ќе оцени дека правното лице ја злоупотребило својата дејност и дека постои опасност во иднина да го повтори делото, може да изрече една или повеќе од следниве споредни казни:
 - Забрана за добивање дозвола, лиценца, концесија, овластување или друго право утврдено со посебен Закон,
 - Забрана за учество во постапки за јавен повик, доделување на договори за јавна набавка и договори за јавно – приватно партнерство,
 - Забрана за основање на нови правни лица,
 - Забрана за користење субвенции и други поволни кредити,
 - Забрана за користење на средства за финансирање на политички партии од Буџетот на РМ,
 - Одземање на дозвола, лиценца, концесија, овластување или друго право утврдено со посебен Закон,
 - Привремена забрана за вршење на одделна дејност,
 - Трајна забрана за вршење на одделна дејност и
 - Престанок на правното лице.

Споредни казни

- Судот ако оцени дека изрекувањето на една или повеќе од споредните казни одговара на тежината на стореното дело и дека со тоа правното лице ќе се спречи во иднина да врши такви дела, може да ги изрече казните од член 96-б точки од 1 до 5 на Кривичниот законик, заедно со парична казна.
- Судот го определува траењето на казните, кое не може да биде пократко од 1 ниту подолго од 5 години.
- Условите за изрекување на споредни казни се регулирани во зависност од извршеното кривично дело и пропишаната казна

Впишување и бришење на казните на правните лица

- Главната и споредните казни се впишуваат електронски во регистерот на казни за сторени кривични дела на правните лица кои се води во Централниот регистар на Република Македонија.
- Главната казна (Парична казна) се брише по службена должност од наведениот регистар кога ќе поминат 3 години од денот на извршената или застарената казна.
- Споредните казни од член 96-б точки од 1 до 6, се бришат по службена должност од наведениот регистар по истекот на времето за кои се изречени.
- Давањето податоци од Централниот регистар се врши согласно членот 106 на овој Законик.

Јавно објавување на судска одлука

- По барање на оштетениот судот може да одлучи на товар на осуденото лице да се објави изречената правосилна судска одлука или нејзин дел во “Службен весник на РМ“ и во два од дневните весници, од кои еден на јазикот на припадниците на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.
- По барање на правното лице што е ослободено од обвинение или против кое постапката е запрена со правосилна судска одлука, судот ќе одлучи на товар на Судскиот буџет пресудата или дел од неа да се објави во “Службен весник на РМ“ и во два од дневните весници, од кои еден на јазикот на припадниците на заедниците кои не се мнозинство во Република Македонија.

Ослободување од парична казна

- Правното лице може да се ослободи од казна ако одговорното лице во правното лице, органот на управување или раководење или надзорниот орган по стореното кривично дело:
 - доброволно го пријават сторителот на кривичното дело;
 - ја вратат имотната корист;
 - ги отстранат штетните последици на делото
 - или на друг начин ги надоместат штетните последици на делото.

Извршување на парична казна

- Ако осуденото правно лице не ја плати паричната казна во рок определен од судот кој не може да биде пократок од 15 дена ниту подолг од 30 дена од денот на правосилноста на пресудата, таа присилно ќе се изврши.
- Ако паричната казна не може да се изврши од имотот на правното лице, поради тоа што правното лице нема таков имот или престанало да постои пред извршување на казната, казната ќе се изврши од неговиот правен следбеник, а ако нема правен следбеник од имотот на основачот или основачите на правното лице, сразмерно на вложените удели, а кај трговските друштва од имотот на акционерите, односно содружниците сразмерно на нивните удели.
- Паричната казна на странски правни лица се извршува од имотот конфискуван во Република Македонија или со примена на меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на РМ од имотот во странство.

Конфискација и одземање на предмети

- За конфискацијата на имот и имотна корист прибавени со кривично дело на правно лице соодветно се применуваат одредбите од член 97 до член 100 на КЗ.
- Ако од правното лице не може да се конфискува имот или имотна корист поради тоа што престанало да постои пред извршување на конфискацијата, правниот следбеник, односно следбеници, а ако не постојат правни следбеници, основачот или основачите на правното лице односно акционерите или содружниците кај трговското друштво во случаите утврдени со Закон, солидарно ќе се обврзат да платат паричен износ што одговара на прибавената имотна корист.

Застареност на кривичното гонење (член 96-л)

- Кривичното гонење на правното лице не може да се превземе кога:
 - ќе поминат 3 години од извршување на кривично дело за кое е пропишана парична казна или казна затвор до 3 години,
 - 5 години ако е пропишана казна затвор над 3 години и
 - 10 години од извршувањето на кривичното дело за кое е пропишана казна затвор над 5 години.

Застареност на извршувањето на казната (член 96-л)

- Застарувањето на извршување на паричната казна и казната одземање на дозвола, лиценца, концесија, овластување или друго право утврдено со посебен Закон настапува кога ќе поминат 3 години од денот на правосилноста на пресудата со која се изречени.
- Застарувањето на извршување на казните што се состојат во забрани настапува по истекот на времето за кое се изречени.
- Во однос на прекилот и текот на застарување на кривичното гонење, текот и прекилот на застарување на извршување на паричната казна и споредните казни, се применуваат одредбите од член 107 до член 112 на КЗ.

Кривична постапка спрема правни лица (Глава 33 од ЗКП)

- Во постапката за утврдување на кривична одговорност и изрекување на казни и други мерки на правните лица, како сторители на кривични дела се применуваат одредбите од глава 33 од ЗКП.
- Доколку со одредбите од оваа глава поинаку не е определено во постапката спрема правните лица соодветно се применуваат одредбите од овој закон за основните начела: месна надлежност, последици од ненадлежност и судир на надлежност, изземање, обвинет, бранител, поднесоци, рокови и друго.

Кривична постапка спрема правни лица (Глава 33 од ЗКП)

- Јавниот обвинител може по службена должност да бара покренување кривична постапка за истото кривично дело и против правното лице, кога е поднесена кривична пријава против одговорно лице или претставник на правно лице, ако постојат основи на сомневање дека се исполнети условите за кривична одговорност на правното лице – принцип на легалитет на кривично гонење и официјалност.
- Во оваа постапка јавниот обвинител може да одлучи да не презема гонење или да се откаже од кривично гонење врз основа на член 45 од ЗКП, ако правното лице нема никаков имот или имотот е толку мал што не може да ги покрие ниту трошоците на постапката, или ако против правното лице се води постапка за стечај.
- Примена на одредбите за единствена постапка против правното и одговорното лице или нејзино раздвојување ако за тоа постојат оправдани причини.

Учесници во постапката против правно лице

- Јавен обвинител, овластен претставник на правното лице со сите права како и обвинето лице во кривичната постапка
- Определување на претставник со писмено полномошно од редот на одговорните лица или вработените во правното лице (задолжително присуство)
- Рок на определување претставник на правното лице
- Определување на претставник од страна на судот по службена должност (посебно решение со право на жалба)

Учесници во постапката против правно лице

- Обвинетото правно лице може да има бранител определен од овластениот претставник
- Ако претставникот на правното лице определен по службена должност е адвокат, тој ја врши и функцијата на одбрана на обвинетото правно лице
- Заеднички бранител на правно и одговорно лице во единствена постапка ако тоа не е во спротивност со интересите на нивната одбрана
- Достава на покани и други писмена, како и пресуда

Кривична постапка спрема правни лица

- Содржина на обвинението против правното лице: име на обвинетото правно лице, седиште, име и призиме на овластениот претставник, матичниот број, адреса, како и државјанство и број на пасош на странецот определен како претставник на правното лице
- Распит на обвинетото правно лице - претставникот и одговорно лице, редослед на доказите, завршни зборови
- Пресуда без главна расправа (Пресуда за казнен налог) - примена на одредбите од член 497 од ЗКП
- Привремени мерки во постапката против правно лице - мерки на обезбедување

Примери и заклучоци

- За одговорно лице во правно лице ќе се смета и лице кое, иако формално не било запишано како управител во судскиот регистар, настапувал и преземал правни дејствија во односите со трети лица, бил потписник на жиро сметката, подносител на годишни сметки, го организирал целокупното работење на правното лице и ги извршувал одлуките при управувањето, како и вршел други работи определени со закон, па оттука и имал обврска да се грижи за законитоста во работењето на друштвото. (Пресуда на ВСРМ, Квп.бр.90/07)

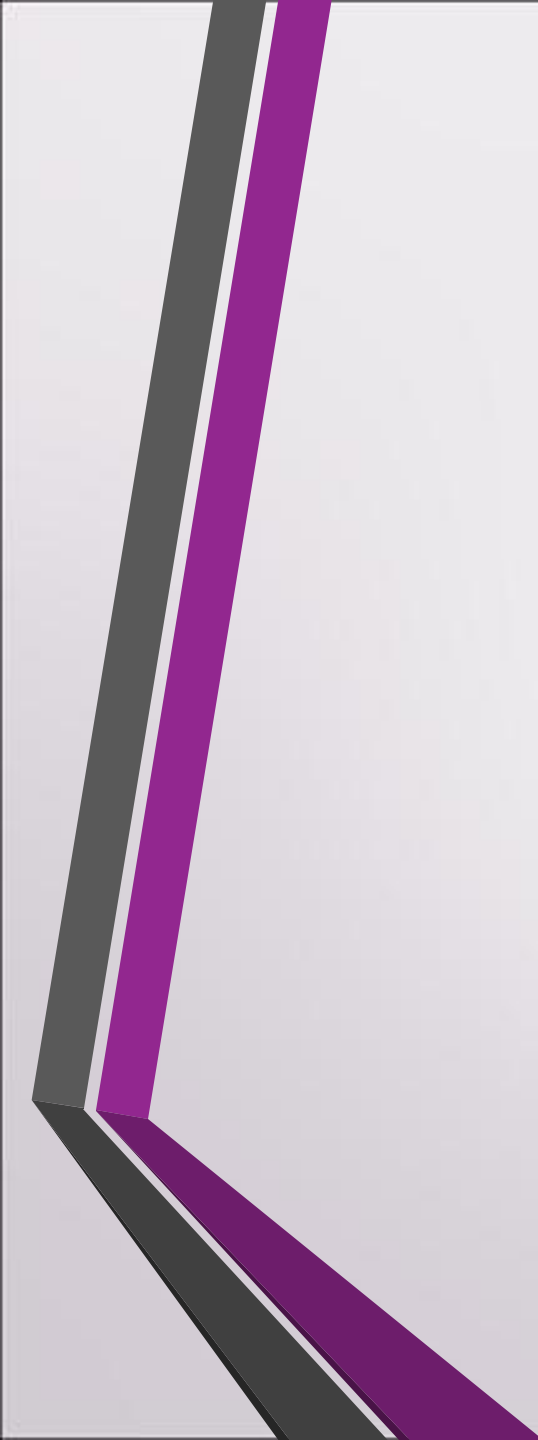
Примери и заклучоци

- Секое постапување спротивно на службената должност и овластување само по себе не претставува кривично дело и не претставува злоупотреба во кривично правна смисла, бидејќи злоупотребата на службената положба и овластување се реализира кога службеното лице го извршува дејствието со намера за себе или за друг да прибави противправна имотна корист или на друг да му нанесе штета. Кривичното дело “Злоупотреба на службената положба и овластување“ од чл.353 од КЗ може да се изврши само со директна умисла.

(КЖ-183/16 Апелационен суд Штип)

Примери и заклучоци

- Изреката на пресуда со која е огласено за виновно само обвинетото правно лице за кривично дело од чл.279 од КЗ, а не и одговорното лице кога не постоеле законски пречки за водење на кривичната постапка и према одговорното лице е нејасна и неразбирлива. (КЖ-63/15 Апелационен суд Штип)

***Благодарам на
вниманието***